

Karol Heinrich Marx (1818-1883)

- ekonóm, právnik, politik, spoluzakladateľ sociológie, filozof
- začal študovať právo, prešiel na filozofiu a históriu v Berlíne (obdobie vlády posthegelovskej filozofie)
- dizertácia Rozdiel medzi prírodnou filozofiou medzi Demokritom a Epikúrom
- proti neskorším protihegelovským náladám začal pracovať ako novinár (Rheinische Zeitung),
- z cenzúrnych dôvodov stratil prácu redaktora → odchod do Paríža (aj s mladomanželkou šľachticnou Jenny von Westphalen) – opäť redaktorom (1844), spolupráca s Engelsom
- vykázaný → odchod do Bruselu (politické aktivity v zväze komunistov 1847) → späť do Nemecka (revolúcia 1848-9, súdny proces s komunistami) → Londýn (štúdium angl. ekonomickej lit.), korešpondenčný redaktor amerických novín New York Daily Tribune – 1852-1862), Nová americká encyklopédia, Viedenské noviny die Presse atď.

Dielo: Ku kritike Hegelovej filozofie práva (1844)

Ekonomicko-filozofické rukopisy (1844)

K židovskej otázke (1844)

Svätá rodina čiže kritika kritickéj kritiky (1845)

Základy kritickéj politickej ekonómie (1849)

Kapitál (dokončený F. Engelsom bez nároku na spoluautorstvo) (1867)

Nemecká ideológia (spol. F. Engels) (1848)

Manifest komunistickej strany (1848)

- nadväzuje na
- Hegela, znalec dialektickej metódy (idealista)
- inšpirácia L. Feuerbachom (materialista)
- francúzski materialisti – osvietenci
- inšpirácia fr. sociológmi – utopickými socialistami: Claude Henri Saint Simone, Charles Fourier (falansféry, práca – každý robí, čo vie a baví ho, burza, večerná burza, dvory lásky, zmysel života naplnenie vášní, zmena systému predpokladá emancipáciu žien – alebo proti individualizmu ako iní socialisti; anglický filantrop Robert Owen – zrušenie rodiny (otec družstevníctva, práca dobrovoľná a podľa talentu, skúšobné osady v Amerike v Indiane, družstvá neboli schopné vyrobiť toľko, aby si na seba zarobili, osadníci sa vyhýbali práci, lebo sa v spoločných dielňach neznášali)
- vplyv učenia o hodnote z anglickej politickej ekonómie Davida Ricarda (teória komparatívnych výhod), Adama Smitha (neviditeľná ruka trhu, spontánny poriadok, podstatou egoizmus, deľba práce, dielo Bohatstvo národov, v etike - sympatia)

Základy dialekticko-historického materializmu KM

- hmotu pokladá za prvotnú vo vzťahu k vedomiu:

Život není určován vědomím, nýbrž vědomí je určováno životem. " (Marx, 1961, s. 29).

Lidé musí mít možnost žít, aby mohli dělat dějiny. " (Marx, 1961, s. 30)

- svet ako prejav objektívnej reality sa zákonite vyvíja podľa imanentných dialektických zákonov
- vývoj hmoty je vyjadrený pohybom od jej nižších foriem k vyšším (mechanická, fyzikálna, chemická, biologická, spoločenská forma pohybu)
- každá forma pohybu hmoty obsahuje v sebe nižšiu formu
- vedy skúmajú pohyb hmoty (vrátane sociálnych – sociológia)
- hmota má tribúty priestoru a času

Prax – je východiskom poznania i skúškou správnosti (**kritériom pravdivosti**) – podobne ako u Hegela → svet je poznateľný

- poznanie je dialektický proces – nekonečný a protirečivý, zákl. metóda - opäť **dialektika**
- spoločnosť je socio-ekonomická formácia (iné hovoria o organizme), ktorá sa na základe vnútorného vývinu vyvíja do svojho protikladu, tento proces sa musí riešiť kvalitatívnymi zmenami
- sociálnymi revolúciami

Socio-ekonomická formácia (skladá sa z):

- základňa (výrobné sily, výrobné vzťahy – materiálna kultúra)
- nadstavba (inštitúcie, štát, ideológia, morálka, právo, náboženstvo – duch. kultúra)

Sociálne revolúcie = zmena základne i nadstavby = negácia predchádzajúcej formácie - posun kvalitatívny smerom k väčšej rovnosti

Z filozofie dejín KM:

otrokárska formácia →feudálna formácia →kapitalistická formácia → socializmus
despota ↔otroci →feudál ↔ poddaní →buržoázia ↔ proletariát → beztriedna spoločnosť

- počty tried, nerovností?

Smer dejín?

Linerárny - podoba s mesianistickými judaizmom i kresťanstvom – nové náboženstvo?!

Formácie - vychádzajú z vlastníctva výrobných prostriedkov:

- stará: súkromno – vlastnícke vzťahy
- nová: verejné – spoločenské vlastníctvo

Marxistická etika

Morálka je odrazom materiálneho bytia ľudí v ich vedomí.

Vedomie = vedomie bytia, bytie = skutočný životný proces

- konajúci ľudia sú podmienení určitým vývinom výrobných procesov a síl
- predstavy, myslenie, reč sú výronom materiálneho postoja...
- prejavuje sa v jazyku politiky, morálky, práva, náboženstva, metafyziky

(nevychádza zo slov či myšlienok, predstav ľudí k skutočnosti - naopak vychádza z činnosti ľudí k predstavám...)

Morálka tak ako iné formy vedomia **nemá** vlastné dejiny – je **odrazom materiálnych dejín** socio-ekonomických formácií (materiálneho bytia ľudí)

Zmena materiálnych podmienok →zmena ideí, morálky, náboženstva

Rozvoj materiálnej výroby → zmena myslenia a jeho produktov

Život není určován vědomím , nýbrž vědomí je určováno životem.

Samostatnosť

– vedomie si môže namýšľať samostatnosť – je závislé od (stupňa) deľby práce

Samostatnosť – až od štádia rozdelenia práce na materiálnu a duševnú

Dialektický vzťah bytia a vedomia

- nie je jednosmerný, i vedomie ovplyvňuje bytie, ale sekundárne

Prostriedok zmeny - **veda**

- vedci spoznajú objektívne zákony vývoja spoločnosti - učiť ostatných → zmena

→ **vedecký komunizmus (scientizmus)**

- veda – slúžkou praxe, nástroj zmeny

Akí vedci sú to schopní pochopiť? **Filozofi.**

Filozofia musí viesť k zmene praxe - k činu: marxizmus → **filozofia praxe**

„*Filozofové svet jen různě vysvětlovali, jde však o to, abychom ho změnili.*“ (Marx, *Teze o Feuerbachovi*, In: *Německá ideologie*, 1961, s. 15)

Aká zmena?

„Pocit'ujeme“ akýsi „**Kategorický imperatív**“:

Zvrhnúť všetky vzťahy, ktoré spôsobujú poníženie, zotročenie, osamelosť človeka.

Aké sú to vzťahy?

Ekonomická podriadenosť

Ekonomická závislosť

Nerovnosť

Nemožnosť sebarealizácie – manuálne stereotypné úkony

Človek, ktorý nevidí výsledok svojej práce a nemá na ňom účasť zo zisku → **odcudzenie** (prebrané od A. Smitha)

„*Robotník (dělník) sa stáva tým lacnejším tovarom, čím viac tovarov vytvára...dostáva sa pod nadvládu svojho produktu, kapitálu.*“

- produkt práce je pre robotníka cudzí predmet, hoci mu prepožičal svoj život.

Ak obsah práce a čas pre iného (a nedobrovoľne) → **nesamostatnosť, zákaz iniciatívy a kreativity** → **osamelosť (nešťastie, ruinaje svojho ducha)** a odcudzenie (práca nie je potrebou ale existenčným prostriedkom).

Práca – sebaobetovaním a trýznením – nechť k takej práci, avšak nutnosť – **nesloboda**

→ **Sloboda už iba v prirodzených** (fyziologických) **funkciách** – jedlo, pitie, plodenie detí, ...

→ **Ľudské sa stáva opäť zvieracím – sebeodcudzenie i odcudzenie človeka človeku**

Centrom marxizmu - človek

Nejde vraj o zmenu pre zmenu – ide o zmenu pre človeka (pracujúceho človeka) (inšp. Hegel)

Zmena morálky – podmieňuje zmena základne

Zmena základne – len pomocou **revolučnej praxe**

Prepojenie filozofie a proletariátu:

Materiálna zbraň filozofie – v proletariáte

Duchovná zbraň proletariátu – filozofia

„*Filozofia sa nemôže uskutočniť bez zrušenia proletariátu, proletariát sa nemôže zrušiť bez uskutočnenia filozofie.*“

„*Teória sa stane materiálnou silou len čo ovládne masy.*“

